

УДК 316.624(497.2)

Анна Мантарова

Институт по социологија на БАН

София, Българија

ПРЕСТЪПНОСТТА В БЪЛГАРИЈА В УСЛОВИЈАТА НА МАКРОСОЦИЈАЛНА ТРАНСФОРМАЦИЈА И ЕВРОИНТЕГРАЦИЈА

Summary

Crime and its increase under the conditions of social transformation and eurointegration has been discussed in the article. The attention has been drawn on the influence of the most important global trends to crime in Bulgaria in the last two decades. A lot of empirical data – about the level of victimization, population's assessments of the degree to which major institutions contribute to the counteraction against crime, ethnique aspects of traditional crime etc. have been presented and analysed. The main real and potential effects of the eurointegration now underway on crime have been examined.

Key Words: Crime, Victimization, Social Transformation, Eurointegration, State Institutions

Престъпността е глобален проблем. През 1990-те години той се изправи с цялата си острота и пред българското общество. Българија, в която до крај на 80-те години равницето на престъпността бе едно от нај-ниските в Европа, преживя драстична промяна. Обусловената от инструментализацијата на дејностите в модерните общества тенденција на ускорено нарастване и усложнявање на престъпността (Генов 2000:107) се прояви и тук. Съществено се промениха и количествените параметри, и качествените карактеристики на престъпността. Тя стана една от доминантите в общата кризисна ситуација.

Проблемот придоби особено голема значимост в контекста на пријединявањето на Българија към ЕС. Той се превърна в предизвикателство пред европејската перспектива на страната. Многукратно политици од ЕС определиха българската престъпност и неспособноста на државата да ѝ противодејства ефективно како проблем за Сјуза и бариера пред членството на Българија в него. Естествено за ЕС проблем е на прво място трансграничната организирана престъпност. Но за българското общество масовата криминална престъпност сѐсем не е од второстепенно значење. Макар и не така директно провокира државноста и с не така впечатляващи како при организираната престъпност прояви, тя влија тврде значимо врху мисленето, поведението и животот на българија и по този начин лимитира развитието и перспективите на општеството.

Параметрите на престъпността

От началото на 90-те години на XX век престъпността в България придоби нов облик. В условията на глобализация и в хода на започналата в страната макросоциална трансформация организираната престъпност само за няколко години извървя пътя от почти непознат феномен до част от ежедневието. Улеснена от географското положение на страната, от бедността на населението и от нестабилността и слабостта на държавните структури в региона, тя бързо се разви – и по отношение на сферите на действие, и по отношение на териториалния обхват, и по отношение на вътрешната си организация.

Организираните престъпни групи започнаха да извършват кражби на автомобили в Западна Европа, като впоследствие ги прехвърляха в Македония, Косово, Албания, бившите съветски републики и арабски страни. Българската организирана престъпност бързо навлезе и в трафика и разпространението на наркотици. Наред със съвместното действие на български и чуждестранни престъпни групи, се оформиха и самостоятелни български наркоканални. С времето се премина и към производството и износ на синтетична дрога. Престъпни групи се заеха и с трафик на хора. Освен трансфер на нелегални емигранти, се осъществява и организиране на проституция и трафик на жени с цел сексуална експлоатация. При това те са не само от България, но и от Русия, Украйна, Молдова и др. Прехвърлят се както жени, доброволно направили своя избор, така и други, измамени от фирми, предлагащи работа в чужбина. Изработването на фалшиви документи, банкноти и кредитни карти и измамите с тях са поредното разширение на спектъра от дейности на организираната престъпност. През последната година към тях се прибави и организирането на износ и търговия с бебета и деца.

Състоянието на масовата криминална престъпност в страната е не по-малко обезпокояващо. Всъщност именно тя е най-голяма заплаха за физическата сигурност на българския гражданин (Човешката сигурност в България 1997:63). В рамките на изследване на процеса на интегриране на България в ЕС обект на внимание е и виктимизацията на обществото. От респондентите се събира информация дали през последната година са били жертва на някое от поредица изброени престъпления срещу собствеността и срещу личността. Последните данни (от юни 2006г.) показват, че за дванадесетте месеца преди изследването на 100 анкетираните лица се падат 34,4 от интересувашите ни престъпни посегателства. Дори ако се елиминират джебчийските кражби, остават 24,7 престъпления, брой, който не може да се определи като приемлив. Очаквано най-много са квартирните кражби. Следват джебчийските и кражбите на вещи или части от автомобили. Обезпокоително е, че 3,2% от анкетираните са отговорили, че са били жертва на грабеж. Сравнението с информацията от 2004г. показва стабилност на виктимизацията.

Таблица 1. Виктимизация на населението /Национална извадка, в %/

Престъпление	2004г.	2006г.	Разлика
Кражба от дома	9,4	11,6	+2,2
Кражба на автомобил	1,9	2,3	+0,4
Кражба на вещи или части от автомобил	5,4	5,9	+0,5
Грабеж	2,4	3,2	+0,8
Джебчийска кражба	7,8	9,7	+2,1
Физическо насилие извън дома	1,2	1,7	+0,5

Извадковият характер на проучването и произтичащата от това стохастична грешка не дават възможност да се каже дали регистрираното при някои престъпления увеличение е реално, но във всеки случай е безспорно, че отговорите на респондентите опровергават оформилата се в официалната статистика тенденция на спад на престъпността.

Макросоциалната трансформация и престъпността

За теоретична база при обяснение на състоянието и динамиката на престъпността от 90-те години насам, тук ще бъде ползвана концепцията на проф. Н. Генов за социалната макротрансформация. В неговата интерпретация тя е отваряне на обществото към глобалните тенденции, основните от които са четири: развитие на рационалността на социалните структури и процеси; индивидуализация; разпространение на инструменталната активност; универсализация на ценностно-нормативните структури (Генов 2001:25).

Рационализацията на социалните структури и дейности по начина, по който протече в България, се отрази особено неблагоприятно върху престъпността. Философията, която залегна в основата ѝ и практическото ѝ осъществяване реално доведоха до институционална нестабилност и неспособност на институциите да решават проблемите. Едновременните, бързи и радикални реформи, на които бяха подложени държавните институции не можеха да не дадат отрицателен ефект. Той бе подсилен от управленски решения с явно дестабилизиращ и дори деструктивен характер – например доведената до крайност автономизация на съдебната система, нарушеният баланс между права и контрол, ликвидирането на контролни структури без други да поемат функциите им. Нарушиха се взаимодействията и координацията в системата за социален контрол. Влошиха се стойностите на такива резултативни от дейността на институциите показатели като разкриваемостта на престъпленията и съотношението между регистрираните престъпления и престъпленията, делата по които са приключили.

Графика 1. Регистрирани и осъдени престъпления на 100 000 души от населението

Наистина промените в методиката на регистрация на престъпленията през 1991г. допринеса за влошаване на съотношението, но зараждането на тенденцията ясно личи още през 1990 г. при действието на старата методика. Рязкото понижаване на ефективността в работата на съдебната система през 1990г. е началото на една крайно неблагоприятна тенденция, която през 1997г. доведе до парадоксално съотношение между регистрирани и осъдени престъпления – 14:1 в страната и 96:1 в София (Престъпността в Република България през 1997г. 1998:73).

Неспособността на държавните институции да противодействат ефективно на престъпността намери отражение в силно критичните оценки на българските граждани за тяхната дейност. В течение на цялото последно десетилетие на предишното столетие, в условията на висока престъпност, когато тя масово се определя като един от най-тежките проблеми пред обществото, преценките за приноса на съда и прокуратурата са силно асиметрични. Много високите оценки варират между 0,7% и 2,5%. В същото време много ниските оценки са между 27,8% и 51,8%. Проучване от тази година не показва особено придвижване в позитивна посока.

Таблица 2. Според Вас, в каква степен допринасят в борбата срещу престъпността /Национална извадка, 2006г., в %/

Институция	В много голяма степен 1	2	3	4	В много малка степен 5
Полиция	9,8	16,2	28,8	17,7	22,7
Прокуратура	5,6	9,2	25,1	20,2	31,0
Съдебна система	5,8	8,2	21,6	19,1	37,4

Изводът е, че дори да са се подобрили стойностите на индикаторите, характеризиращи работата на институциите, то за обикновения български гражданин промяната е трудно забележима.

Силно косвено въздействие върху престъпността оказва и реализацията на неолибералните идеи за пълно оттегляне на държавата от икономиката. Дълго преструктурирането ѝ се изчерпваше само с преструктуриране на собствеността, при това извършвано непрозрачно, по съмнителен, често криминален начин. Дълбоката криза, в която изпадна икономиката личи от стойностите на основните макроикономически показатели (Genov 1998:13). До 1997г. БВП спадна с 30%. Още по-голямо е намалението на промишленото производство. Селското стопанство също отбеляза регрес. При база 100% през 1989 – 1990г., през 1997г. неговото производство достигна до 59,6% (Ангелов 1999:140).

Неблагоприятната макроикономическа ситуация придоби драматични проекции на личностно равнище. Реалните доходи на населението драстично спаднаха. Покупателната способност и жизненото равнище на болшинството от хората се оказаха не само далеч от европейските стандарти в края на XX век, но и от вече достигнатото у нас през предишните години. Структурата на разходите показва, че докато в края на 80-те години за храна са изразходвани 30% от доходите (Статистически справочник 1989: 90), то през 1997г. този процент е 54,4%, а през 1998г. – 47,9% (Статистически справочник 1999:77). Въпреки по-големия дял на отделяните средства, с тях са купувани значително по-малко количество хранителни продукти, отколкото преди десет години. Бедността придоби масов характер.

За няколко години практически пълната трудова заетост бе заменена от значителна безработица. Тя се отрази силно не само върху материалното положение и начина на живот, но и върху респекта към закона. За големи групи суровите икономически реалности изведоха на преден план въпроса за оцеляване в буквален смисъл и допринесоха за възприемане на морален релативизъм. Икономическият натиск редуцира критериите при търсене на източници на средства. Станаха масови случаите, когато живеещи в мизерия роми извършват организирани кражби или незаконна сеч в полза на своя бос, като при това в замяна получават средства, позволяващи им само най-жалко съществуване. Когато 19% от населението живее в абсолютна бедност (България 1997:45), когато в някои селища и сред някои етнически групи безработицата достига 80-90%, то е ясно, че натискът незаконно и престъпно поведение да се възприеме като нормална стратегия за оцеляване е изключително силен.

Опитът на България за пореден път потвърди тезата за криминогенното влияние на безработицата. Проследяването на ръста на престъпността между 1991 и 1997г. показва, че той е далеч над средния в области с висока, най-вече дългосрочна безработица. При това става дума за региони с

традиционно по-ниска от средната за страната престъпност (Мантарова 2000:112-113).

Обусловената от драматично ниския икономически статус маргинализация и ценностна дезинтеграция засегна особено силно ромската етническа група. Рязко се повиши криминалната ѝ активност и надмина с пъти тази на другите етноси. Така например през 1998г. криминалната активност на 100000 души е 878 за българите, 493 за турците и 7314 за ромите (Анализ на регистрираната и наказаната престъпност в България през 1998г. 1999: 42). Според статистиката на МВР, през 2004г. при разкритите извършители на криминални престъпления съотношението българи-роми е 4:1 (приблизително 54 хиляди българи и 13500 роми). За 2005г. цифрите са съответно 4,3:1, при съотношение за цялото население 17,94:1 (по преброяването през 2001г.). Същата година приблизително 9 хиляди роми са уличени в извършването на престъпления против собствеността. От 360 извършени в страната убийства, 60 са дело на роми. Симптоматично от последната година е, че ромите ускорено навлизат и в икономическата престъпност - всеки десети от разкритите извършители е от тази етническа група. От осъдените през 2004г. общо 29646 лица, 7281 са роми, включително 1146 непълнолетни (Криминологичен анализ на регистрираната и наказана престъпност през 2004г. в Република България 2005:16). Ромската общност започна да се възприема не само като маргинализирана, но и като криминализирана, като заплаха за личната сигурност на околните. При изследване на човешката сигурност от 1997г. (Човешката сигурност в България, 1998:16), ромите са посочени като източник на страх от 69% от респондентите. Още по-категорични резултати дава изследване в град София от 2000г. На въпрос “Опасни ли са за Вашата сигурност ромите?”, ”много” отговарят 32,2%, “донякъде” – 50,5% и “не” само 17,3% от анкетираните. Национално представителна информация от юни 2006г. очертава следното разпределение на преценките:

Таблица 3. Мислите ли, че ромите са опасни за Вашата сигурност:
/Национална извадка, в %/

	България	София
Много	45,6	61,1
Донякъде	33,6	26,4
Не	20,8	12,5

Причините за превръщането на ромската група в рисков в криминално отношение контингент са от социално-икономически характер. Много съществена е ролята на ниското образователно равнище, което оставя ромите практически извън пазара на труда и ги обрича на мизерия и маргинализация, на липсата на интегрираност в обществото и на интернализация на общоприетите ценности и норми. Ако не се преодолеят сегашните тенденции

на увеличаване на ромските деца, които остават без образование и трудови умения и навици, без да са приобщени към обществено одобрявани ценности и модели на поведение, проблемът за високата криминална активност на ромите ще се задълбочава и ще се превръща в етнически. Нужна е тотална промяна в държавната социална политика. Средствата трябва да се насочват към образование и интеграция, а не за осигуряване на мизерна пожизнена издръжка, която ще се допълва с приходи от престъпления.

Въвеждането на пазарни принципи във всички области на обществения живот предизвика бърза и силна инструментализация на социалните дейности и значителни промени в ценностните системи. Напред излязоха инструментални ценности като централно място заеха парите. При това модерните ценностни образци, извеждащи на преден план компетентността, професионализма, инициативността и предприемчивостта трудно разширяват позициите си. В среда, в която в масовия случай личният просперитет не зависи в особено голяма степен от тези качества, широко се разпространява убеждението, че успех в живота се постига чрез мошеничество, безочие и безскрупулност. Нещо повече, с времето то става все по-широко споделяно – през 1995г. така мислят 17,3% от пълнолетните български граждани, през 1998г. – 20,5%, а през 2004г. – 25,4%.

Обусловената от редица параметри на социалната среда стеснена времева перспектива, ограничаването на вниманието и усилията в сферата на ежедневието, към решаване на проблемите „тук“ и „сега“ (Захариева 2001:328) също допринася за засилване на инструментализацията и за нарастване на аномията и девиантното, вкл. криминалното поведение.

Бързата индивидуализация, разгърнала се в така установилата се икономическа ситуация и в условията на силна институционална нестабилност даде значителен криминогенен ефект. Скокът на стремежите и аспирациите за лично развитие и материален просперитет влязоха в остро противоречие с крайно ограничените и години наред намаляващи ресурси. Институциите не можаха да овладеят, още по-малко да решат проблемите. Хората се насочиха към индивидуални решения, към нелегитимни дейности, в това число неформална икономическа активност и криминални действия.

Присъединяването към ЕС и престъпността

Присъединяването на България към ЕС ще даде пряко позитивно отражение върху борбата на държавата срещу престъпността най-малкото по три линии:

Като едно от условията за приемане на страната ни, ЕС изисква по-ефективно противодействие на престъпността. По този начин се налага

предприемането на действия за повишаване резултатността на работата на държавните институции;

ЕС оказва помощ /включително материална и финансова/ на специализираните български държавни институции;

присъединяването на България към ЕС означава и тясно взаимодействие и сътрудничество на българските полицейски и съдебни органи със сродните им институции на страните-членки на ЕС, което ще подпомогне работата им.

Още на етапа на подготовка за членство в ЕС може да се говори за конкретни положителни резултати. На първо място необходимостта да се отговори на поставените изисквания и да се достигнат зададените стандарти стана генератор на нормативни и структурни промени, насочени към повишаване ефективността на държавното противодействие на престъпността. В резултат на нормативни промени по-малко или повече успешно се модернизират правната рамка – наказателното и наказателно-процесуалното законодателство, подобрява се структурата на институциите, синхронизира се с тази в другите страни – членки на ЕС. По-трудна, бавна и съпроводена с повече въпросителни ще е промяната във функционирането и резултатността, която изисква модернизация, преминаване към адекватно на социалната среда ниво на техника, на функционални взаимоотношения, на квалификация, мотивация и морал на работещите в правоохранителните и правоприлагащите институции.

Наред с позитивния ефект от изискванията и помощта от ЕС, ако се погледне от друг ъгъл, се забелязват и определени рискове - а именно борбата с престъпността да се концентрира изключително върху престъпленията, които засягат интересите на ЕС за сметка на борбата с масовата престъпност, която засяга непосредствено сигурността на редовия български гражданин. Опасността от дисбаланс се засилва от ограничеността на ресурсите – материални, финансови и кадрови, с които разполага българската държава.

Индикации, че е възможно да се стигне до дисбаланс могат да се открият. В условията на подготовка за встъпване в ЕС вниманието и ресурсите се концентрират изключително към покриване на изискванията и изпълнение на ангажиментите, поети при преговорите. А в преговорната глава са застъпени изключително проблеми от обща за страните от ЕС значимост – най-вече визова политика, граничен контрол, полицейско сътрудничество в борбата с организираната престъпност, борба с тероризма, защита на еврото и икономическите интереси на Съюза. Именно около тези приоритети и дейността на съдебната система по отношение на тях са концентрирани даваните в годишните доклади за напредъка на страните-кандидатки препоръки, които трябва да се изпълнят.

Несъмнено, произтичащото от необходимостта за синхронизация, структуриране на нови звена в правозащитните институции, е важно, но за българските граждани не по-малко очаквано и важно е осигуряването на

обикновено полицейско присъствие. При изследването през 2006г. 59% от респондентите го определят като недостатъчно. При това в много села то просто липсва. А именно в селата е неотложна необходимостта да се сложи край на безконтролните и безнаказани кражби на селскостопанска продукция и животни.

Риск борбата с масовата престъпност да остане на втори план съдържа и заплахата от терористични актове, която няма основание да се очаква, че ще отпадне в обозримо бъдеще. Това означава, че от страните-членки и кандидатстващи за членство ще се изискват засилени мерки по отношение на сигурността в този ѝ аспект. Неизбежно, а и основателно, значителни усилия и ресурси ще се насочат към контрол на движението на хора, разпространение на взривни вещества, финансови трансфери и др. От друга гледна точка обаче, това предефиниране на приоритетите и преразпределение на ресурсите (особено в страни като България, където те са в дълбок хроничен дефицит) носи риск от отслабване на противодействието на “обичайните” масови престъпления.

Разнопосочни въздействия върху престъпността ще оказва и икономическата среда. Твърде вероятно е непосредствено след присъединяването към ЕС, подложена на конкурентен натиск и подчинена на европейските стандарти, българската икономика да изпита сериозни трудности. Има опасност поради невъзможност да покрият нормите на ЕС за производствени условия и качество на храните, да фалират голям брой фирми от хранително-вкусовата промишленост, което ще доведе до освобождаване на работници и нарастване на безработицата. А тя е феномен, чието еднозначно влияние върху престъпността почти не се подлага на съмнение. Досегашният опит на България също го потвърждава.

В тази връзка особено рисково е евентуалното освобождаване на неквалифицирани и нискоквалифицирани работници, които в условията на неизбежна модернизация на производството, ако не повишат квалификацията си ще са без шанс на легитимния пазар на труда. Ако това са и групи със слаба интегрираност в обществото и с деформирани ценностни системи, блокирането на легитимните възможности за постигане на целите и фрустрацията от загубата на работа ще са съпроводени с особено голям риск от ориентация към криминална дейност и дори от професионализация в нея.

Компенсаторен ефект може да се очаква от пренасянето на производства (да се надяваме не такива, които увреждат природната среда) от страни с високо платена работна сила в България, което ще повиши заетостта. Неизбежно ще стане и ускореното модернизиране на инфраструктурата, което също ще доведе до разкриване на нови работни места.

Като се има предвид криминогенното влияние на обедняването, не бива да остава без внимание често лансираната хипотеза, че непосредствено преди и в началото на членството в ЕС обществото ще претърпи нова вълна на обедняване. Скокът на инфлацията в ЕС при въвеждането на еврото

(особено в по-бедни страни като Гърция) показва, че тази перспектива едва ли може да се определи като нереалистична. А и сега ситуацията в страната е достатъчно неблагоприятна - БВП на човек в България (2004г.) е 30,4% от този в 25-те страни от ЕС ([http: www.europa.eu.int/comm/eurostat](http://www.europa.eu.int/comm/eurostat)).

Пак в този контекст изпъква и проблемът за необоснованите различия и диспропорциите в заплащането в различни сектори, отрасли и организации, в това число за лошо платения умствен труд. Сред индивидите на дъното на социалната страта се генерира относителна депривация, безнадеждност и фрустрация (Ok-Kyung Yoon, Hee-Jong Joo 2000). Подхранва се предиспозиция към насилие и тя може да намери отдушник в криминална активност. В случая на България се прибавя и един допълнителен дразнител - фактът, че в съзнанието на хората, а и в голяма степен обективно, икономическата стратификация е формирана на нелегитимна основа. В голяма част от случаите икономическият просперитет е резултат на незаконни и престъпни действия. Социалната среда не само не стимулира законосъобразното поведение, но обратно – далеч по-резултатното поведение, което не се съобразява с изискванията на законите, не се санкционира. Въпреки постоянно декларираната от политиките решимост за санкциониране на забогателите по незаконен и престъпен начин, очевидно няма воля или поне институционален капацитет за предприемане на санкциониращи действия. Продължаващото второ десетилетие бездействие на държавата се превръща в траен стимул за ръста на икономическата престъпност, а и на имуществените престъпления изобщо.

Паралелно с динамизирането на отношенията с високоразвитите икономики и общества от ЕС, при интензивното използване на нови платежни средства и механизми, основани на съвременни комуникационни технологии, обективно ще се разширява полето за извършване на престъпления с използване на най-нова техника и технологии. Поради ниското заплащане на труда им, и хора със значителни интелектуални възможности се ориентират към криминална кариера. С оглед на това е важно интелигенцията да има стимул за реализация на потенциала си в легитимни дейности, а не в осъществяването на престъпни “удари”.

Заключение

Приемането на България в ЕС ще постави страната ни в ситуация, която отправя редица нови предизвикателства, включително и свързани с престъпността. Като член на Съюза, България ще бъде и част от него, и негова външна граница. По-интензивните и свободни финансови и икономически отношения ще носят потенциален риск за осъществяване на икономически престъпления. Статутът на външна граница ще провокира опити за незаконен трансфер на стоки и хора. България обаче няма алтернатива. Трябва да реагира

своевременно и ефективно на рисковете и да преодолее предизвикателствата. Защото от това зависи дали ще се възползва от историческия шанс бързо да се модернизира и да партнира равностойно на останалите членки на ЕС или ще се превърне в периферия и буферна зона на развита Европа.

Бележки

В доклада са използвани емпирични данни от:

- ежегодни изследвания „Рискове в съвременното общество”, провеждани от 1992 до 2001 г. от колектив с ръководител проф. дфн Н. Генов;
- емпирично социологическо изследване „Обществени оценки за централната част на София и връзката ѝ с другите райони”, осъществено от екип с ръководител проф. дфн Н. Генов;
- емпирично социологическо изследване „България пред присъединяване към ЕС” на Програмен колектив с ръководител ст.н.с. д-р А. Мантарова, финансирано от НСНИ към МОН;
- изследвания на НЦИОМ /за предоставянето на които изказваме специална благодарност на колегите /;
- проучвания на Eurobarometer.

Литература

1. *Анализ на регистрираната и наказаната престъпност през 1998 година.* (1999) София: Съвет за криминологически изследвания при Върховна Касационна прокуратура на Република България.
2. *Анализ на регистрираната и наказаната престъпност през 1999 година.* (2000) София: Върховна Касационна прокуратура на Република България.
3. Ангелов И (1999) *Икономиката на България до 2001 година и отвъд до 2010.* София: Фондация „Фр. Еберт”.
4. България 1997. *Развитието на човека.* (1997) София: UNDP.
5. Генов, Н. (2000) *Източна Европа в глобалните процеси.* Paris: UNESCO – MOST.
6. Информационен бюлетин на НСС- МВР. бр.4, 2000 г.
7. Захариева, М. (2001) “Динамика на културните модели: посоки и тенденции”, в: *Перспективи на социологията в България* (Н. Генов, съст. И ред.). София: Унив. Издат. „Св. Климент Охридски”.
8. Китанов К., Кр. Йотов. (1999) *Наркопрестъпността – разпространение и превенция.* София: НИИКК при МВР.
9. *Криминологичен анализ на регистрираната и наказана престъпност през 2004г. в Република България.* (2005г.) София: ВКП.
10. Мантарова, А. (2000) *Престъпност и социална трансформация.* София: Издат. на ИС.
11. Мантарова, А. (2002) “Етнически аспекти на престъпността в България и Македония.” в: *България – Македония: Проблеми на евроинтеграцията* (К. Кертиков, съст. и ред.). София.

12. *Национална стратегија за противдејствие на преступноста 2002 – 2005г.* (<http://www.mvr.bg>)
13. *Отчет на НСБОП 2003 г.* <http://www.government.bg/priorities>.
14. *Редовен доклад за напредџка на Бугарија в процеса на присъединяване 2003г.* <http://www.government.bg>
15. *Престъпността в Република Бугарија през 1992г.* (1993) София: ГП на Република Бугарија.
16. *Статистически справочник 1989.* (1990) София: Национален статистически институт.
17. *Статистически справочник 1999.* (2000) София: Национален статистически институт.
18. *Човешката сигурност в Бугарија.* (1997) София: UNDP.
19. *2000 Regular Report from the Commission on Bulgaria's Progress Towards Accession.* November 2000.
20. *Eurobarometer 61 2004* http://europa.eu.int/comm/public_opinion
21. *Eurobarometer 64 2006* http://europa.eu.int/comm/public_opinion
22. Eurostat <http://www.europa.eu.int/comm/eurostat>
23. Genov, N. (1998) *Central and Eastern Europe. Continuing Transformation.* Paris and Sofia: UNESCO – MOST and Friedrich Ebert Foundation.
24. *Interim Evaluation of the EU Phare Programme. Country Bulgaria.* Reporting Period 12/12/2002 – 01/12/2003. EMS Bulgaria.
25. Ok-Kyung Yoon, Hee-Jong Joo (2005) "A Contextual Analysis of Crime Rates: The Korea Case." *Crime, Law & Social Change* 43:31-55.

Ана Мантарова

Криминал у Бугарској у условима макросоцијалне трансформације и евроинтеграције

Резиме

У раду се разматра криминал и његов пораст у условима друштвене трансформације и евроинтеграција. Пажња се усредсређује на утицај најзначајнијих глобалних тенденција на криминал у Бугарској у последње две деценије. Такође се представља и анализира мноштво емпиријских података о нивоу виктимизације, о процени – од стране становништва – степена у коме главне институције доприносе сузбијању криминала, о етничким аспектима традиционалног криминала, итд. Испитује се, уједно, главни стварни и потенцијални утицај текуће евроинтеграције на криминал.

Кључне речи: криминал, виктимизација, друштвена трансформација, евроинтеграција, државне институције.